

EUROOPA PARLAMENDI VALIMISE KORD

Euroopa Parlamendi valimise korda reguleeritakse nii ELi õigusaktidega, millega määratakse kindlaks kõikide liikmesriikide jaoks ühised nõuded, kui ka riigiseste erisätetega, mis on liikmesriigiti erinevad. Ühissätetega on kindlaks määratud proportsionaalse esindatuse põhimõte, valimiskünniseid käsitlevad reeglid ja teatavad Euroopa Parlamendi liikme mandaadiga ühitamatud ametikohad. Mitmed muud tähtsad küsimused, näiteks kasutatav valimissüsteem ja valimisringkondade arv, on reguleeritud liikmesriikide seadustega.

ÕIGUSLIK ALUS

- [Euroopa Liidu lepingu](#) (ELi leping) artikkel 14;
- [Euroopa Liidu toimimise lepingu](#) (ELi toimimise leping) artiklid 20, 22 ja 223 ning põhiõiguste harta artikkel 39;
- Euroopa Parlamendi liikmete valimist otsestel ja üldistel valimistel käsitlev [20. septembri 1976. aasta akt](#), mida viimati muudeti [nõukogu 13. juuli 2018. aasta otsusega \(EL, Euratom\) 2018/994](#).

ÜHISED REEGLID

A. Põhimõtted

Asutamislepingutes ([1.1.1](#)) sedastati, et esialgu määratakse Euroopa Parlamendi liikmed ametisse riikide parlamentide poolt, kuid sätestati, et edaspidi toimuvad otsesed ja üldised valimised. Nõukogu võttis selle sätte kasutusele enne esimesi otseseid valimisi 1979. aastal Euroopa Parlamendi liikmete valimist otsestel ja üldistel valimistel käsitleva 20. septembri 1976. aasta aktiga (valimisi käsitlev 1976. aasta akt). See muutis põhjalikult Euroopa Parlamendi institutsioonilist seisundit ja on demokraatlikuma Euroopa Liidu alusdokument.

1992. aastal sätestati Maastrichti lepinguga ([1.1.3](#)), et valimised peavad toimuma ühtse korra kohaselt ja Euroopa Parlament peab koostama sellekohase ettepaneku, mille nõukogu peab ühehäälset heaks kiitma. Kuna nõukogu ei suutnud jõuda kokkuleppele ühegi esitatud ettepaneku suhtes, võeti Amsterdami lepinguga kasutusele võimalus võtta vastu ühised põhimõtted. [Nõukogu 25. juuni ja 23. septembri 2002. aasta otsusega 2002/772/EÜ, Euratom](#) muudeti valimisi käsitlevat 1976. aasta akti sellele vastavalt ning sätestati proportsionaalse esindatuse põhimõte ja mitu reeglit riigi ja Euroopa tasandi mandaatide ühitamatuse kohta.

Viimati muudeti valimisi käsitlevat 1976. aasta akti [nõukogu 13. juuli 2018. aasta otsusega \(EL, Euratom\) 2018/994](#), mis sisaldab sätteid võimaluse kohta kasutada eri hääletusmeetodeid (eelhääletamine, elektrooniliselt, internetis ja kirja teel hääletamine), valimiskünniste kohta, isikuandmete kaitse kohta, topelthääletamise eest karistuste kehtestamise kohta liikmesriikide õigusaktides, hääletamise kohta kolmandates riikides ning võimaluse kohta muuta Euroopa tasandi erakonnad hääletussedelitel nähtavaks.

Lissaboni lepinguga ([1.1.5](#)) muutus õigus Euroopa Parlamendi valimistel hääletada ja kandideerida põhiõiguseks (Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 39).

B. Kohaldamine: kehtivad ühissätted

1. Mittekodanike õigus valimistel hääletada ja kandideerida

ELi toimimise lepingu artikli 22 lõike 2 kohaselt „on igal liidu kodanikul, kes elab liikmesriigis, mille kodanik ta ei ole, selles liikmesriigis Euroopa Parlamendi valimistel õigus valida ja olla valitud“. Selle õiguse rakendamist käsitlev kord võeti vastu [nõukogu direktiiviga 93/109/EÜ](#) (viimati muudetud [nõukogu direktiiviga 2013/1/EL](#)), mille artiklis 6 on sätestatud, et „liidu kodanik, kes elab liikmesriigis, mille kodanik ta ei ole, ja kellelt tema elukoha- või päritoluliikmesriigi õiguse alusel on individuaalse kohtu- või haldusotsusega – tingimusel et viimast on võimalik kohtus vaidlustada – kandideerimisõigus ära võetud, ei saa kõnealust õigust kasutada elukohaliikmesriigis Euroopa Parlamendi valimistel“.

2. Valimissüsteem

Valimisi käsitleva 1976. aasta (muudetud) akti kohaselt peavad Euroopa Parlamendi valimised toimuma proportsionaalse esindatuse põhjal, kasutades nimekirjasüsteemi või üksiku ülekantava hääle meetodit. Liikmesriigid võivad lubada hääletada ka eelisnimekirjasüsteemi põhjal.

Lisaks vabatahtlikule kohtade jaotamise miinimumkännisele (kuni 5% riigi tasandil antud kehtivatest häälest) kehtestati valimisi käsitleva 1976. aasta akti hiljutiste muudatustega, mis võeti vastu [nõukogu otsusega \(EL, Euratom\) 2018/994](#), nimekirjasüsteemi kasutatavates liikmesriikides valimisringkondade puhul, millel on üle 35 koha (sealhulgas ühe valimisringkonnaga liikmesriikides), kohustuslik miinimumkännis vahemikus 2% kuni 5%. Liikmesriigid peavad hakkama seda kohustust täitma hiljemalt 2024. aasta valimiste ajal.

Kõnealuse otsuse kohaselt võivad liikmesriigid näha ette ka eelhääletamise, kirja teel, elektrooniliselt ja internetis hääletamise. Sellisel juhul peavad nad tagama eelkõige tulemuste usaldusväärsuse, hääletamise salajasuse ja isikuandmete kaitse.

3. Ühitamatus

Valimisi käsitleva 1976. aasta akti (mida on muudetud [nõukogu otsusega 2002/772/EÜ, Euratom](#)) artikli 7 kohaselt on Euroopa Parlamendi liikme ametikoht ühitamatu liikmesriigi valitsuse liikme, Euroopa Komisjoni liikme, Euroopa Kohtu kohtuniku, kohtujuristi või kohtusekretäri, Euroopa Kontrollikoja liikme, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee liikme, aluslepingute alusel liidu fondide haldamiseks või alalise vahetu haldusülesande täitmiseks loodud komitee või muu organi liikme, Euroopa Investeeringuspanga direktorite nõukogu, halduskomitee või personali liikme ning Euroopa Liidu institutsioonide või nende juurde moodustatud spetsialiseeritud asutuste tegevametniku või -teenistuja ametikohaga. Ühitamatud ametikohad on ka Euroopa Regioonide Komitee liige (lisati 1997. aastal), Euroopa Keskpanga direktorite nõukogu liige, Euroopa Liidu Ombudsman ja – mis kõige tähtsam – liikmesriigi parlamendi liige (lisati 2002. aastal).

RIIGISESTE SÄTETEGA REGULEERITAV KORD

Lisaks nimetatud ühistele normidele reguleeritakse valimiste korda riigiseste sätetega, mis võivad üksteisest suurel määral erineda; seetõttu võib valimissüsteemi nimetada mitmekujuliseks valimissüsteemiks.

A. Valimissüsteem ja -künnised

Kõik liikmesriigid peavad kasutama proportsionaalsel esindatusel põhinevat süsteemi. Lisaks vabatahtlikule kohtade jaotamise künnisele (kuni 5% riigi tasandil antud häältest) kehtestati [nõukogu otsusega \(EL, Euratom\) 2018/994](#) valimisringkondade puhul, millel on üle 35 koha (sealhulgas ühe valimisringkonnaga liikmesriikides), kohustuslik miinimumkünnis vahemikus 2% kuni 5%. Seda kohustust tuleb hakata täitma hiljemalt 2024. aasta valimiste ajal.

Praegu kehtivad valimiskünnised järgmistes liikmesriikides: 5% Prantsusmaal, Belgias, Leedus, Poolas, Slovakkias, Tšehhis, Rumeenias, Horvaatias, Lätis ja Ungaris; 4% Austrias, Itaalias ja Rootsis; 3% Kreekas ning 1,8% Küprosel. Teised liikmesriigid künnist ei kohalda. Saksamaa küll püüdis seda teha, kuid kahe, st [2011.](#) ja [2014.](#) aasta otsusega tunnistas Saksamaa konstitutsioonikohus riigi kehtiva künnise (mis oli esialgu 5% ja hiljem 3%) Euroopa Parlamendi valimistel põhiseadusevastaseks.

B. Valimisringkonnad

Enamikus liikmesriikides on Euroopa Parlamendi valimistel üks valimisringkond, mis hõlmab kogu riiki. Nelja liikmesriigi (Belgia, Iirimaa, Itaalia ja Poola) territoorium on jagatud mitmeks valimisringkonnaks.

C. Õigus valida

Valimisõiguslik vanus on enamikus liikmesriikides 18 aastat, välja arvatud Austrias, Belgias, Saksamaal ja Maltal, kus see on 16 aastat, ja Kreekas, kus see on 17 aastat.

Valimine on kohustuslik neljas liikmesriigis (Belgia, Bulgaaria, Luksemburg ja Kreeka), kus valimiskohustus on nii oma kodanikel kui ka riigis registreeritud ELi kodanikel, kes on pärit muudest liikmesriikidest.

1. Mittekodanike hääletamine vastuvõtjariigis

Igal liidu kodanikul, kes elab liikmesriigis, mille kodanik ta ei ole, on selles liikmesriigis Euroopa Parlamendi valimistel õigus valida samadel tingimustel kui selle riigi kodanikel (ELi toimimise lepingu artikkel 22). Elukoha mõiste on liikmesriigiti endiselt erinev. Mõned riigid (nt Eesti, Prantsusmaa, Saksamaa, Poola, Rumeenia ja Sloveenia) nõuavad, et valija elukoht või tavapärane elukoht oleks valimispiirkonnas, teised (nt Küpros, Taani, Kreeka, Iirimaa, Luksemburg, Slovakkia ja Rootsi), et tema alaline elukoht oleks selles riigis, kolmandad (nt Belgia ja Tšehhi), et ta oleks kantud rahvastikuregistrisse. Mõnes liikmesriigis (nt Küpros) peab ELi kodanik olema valimisõiguse saamiseks lisaks elanud seal teatava miinimumaja. Kõigis liikmesriikides peavad teiste ELi riikide kodanikud end enne valimispäeva valimisteks registreerima. Registreerimise tähtajad on liikmesriigiti erinevad.

2. Välismaal elavate kodanike hääletamine oma päritoluriigis

Peaaegu kõik liikmesriigid annavad oma kodanikele võimaluse hääletada Euroopa Parlamendi valimistel ka välismaal. Mõnes liikmesriigis on valijad kohustatud end välismaal kirja teel või suursaatkonnas või konsulaadis hääletamiseks oma riigi valimisasutuses registreerima. Teistes liikmesriikides võib kirja teel hääletamine toimuda suursaatkondades või konsulaatides. Mõnes liikmesriigis on õigus välismaal hääletada antud üksnes kodanikele, kes elavad mõnes teises liikmesriigis (nt Bulgaaria ja Itaalia). Lisaks on enamikus liikmesriikides kehtestatud erikord välismaal teenistuses olevate diplomaatide ja sõjaväelaste jaoks.

Asjaolu, et mõned mittekodanikud saavad hääletada nii vastuvõtjariigis kui ka kodanikena oma päritoluriigis, võib põhjustada kuritarvitamist, eelkõige topelthääletamist, mis on mõnedes liikmesriikides kuritegu. Seetõttu kohustatakse valimisi käsitleva 1976. aasta akti viimatiste muudatustega, mis võeti vastu [nõukogu otsusega \(EL, Euratom\) 2018/994](#), liikmesriike tagama, et Euroopa Parlamendi valimistel topelthääletamise puhul kohaldatakse tõhusaid, proportsionaalseid ja hoiatavaid karistusi.

D. Õigus kandideerida

Õigus kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel muus elukohaliikmesriigis kujutab endast kodanike ja mittekodanike vahelise mittediskrimineerimise põhimõtte kohaldamist ning kaasneb Euroopa Liidu piires vaba liikumise ja elamise õigusega. Isikul, kes on liidu kodanik ja ei ole elukohaliikmesriigi kodanik, aga vastab seoses kandideerimisõigusega samadele tingimustele, mis selle riigi õigusega on kehtestatud oma kodanike suhtes, on õigus elukohaliikmesriigis kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel, kui temalt ei ole neid õigusi ära võetud ([nõukogu direktiivi 93/109/EÜ artikkel 3](#)).

Peale kõikide liikmesriikide ühise nõude, et kandideerija peab olema mõne liikmesriigi kodanik, on muud tingimused riigiti erinevad. Ükski isik ei tohi samadel valimistel kandideerida enamas kui ühes liikmesriigis ([nõukogu direktiivi 93/109/EÜ artikkel 4](#)). Enamikus liikmesriikides on valimistel kandideerimise vanuse alampiir 18 aastat. Erandid on Belgia, Bulgaaria, Küpros, Tšehhi, Eesti, Iirimaa, Läti, Leedu, Poola ja Slovakkia (21), Rumeenia (23) ning Itaalia ja Kreeka (25).

E. Kandidaatide esitamine

Mõnes liikmesriigis võivad kandidaate esitada üksnes erakonnad ja poliitilised organisatsioonid. Teistes liikmesriikides võib kandidaate üles seada tingimusel, et nad on kogunud nõutud arvu toetusallkirju või valijaid. Mõnel puhul nõutakse ka tagatist.

[Euroopa Ülemkogu 28. juuni 2018. aasta otsusega \(EL\) 2018/937](#), millega määratakse kindlaks Euroopa Parlamendi koosseis, sätestatakse, kuidas tuleb Euroopa Liidu lepingu artikli 14 lõikes 2 ette nähtud Euroopa Parlamendi kohad jaotada, kohaldades kahaneva proportsionaalsuse põhimõtet ([1.3.3](#)).

F. Valimiste kuupäevad

Valimisi käsitleva 1976. aasta (muudetud) akti artiklite 10 ja 11 kohaselt toimuvad Euroopa Parlamendi valimised samas ajavahemikus, mis algab neljapäeva hommikul ja lõpeb sellele järgneval pühapäeval. Täpse kuupäeva ja kellaajad määrab kindlaks

iga liikmesriik. 1976. aastal määras nõukogu ühehäälselt pärast Euroopa Parlamendiga konsulteerimist kindlaks 1979. aastal toimunud esimeste valimiste valimisperioodi. 1979. aastast alates on valimised toimunud valimisi käsitleva akti artiklis 5 osutatud viieaastase ajavahemiku viimase aasta vastaval ajavahemikul ([1.3.1](#)).

Seoses 2014. aasta valimistega nihutas nõukogu oma 14. juuni 2013. aasta otsusega algselt juunisse kavandatud tähtaja 22.–25. maile, et vältida valimiste langemist nelipühadeaegsele puhkuseperioodile, kohaldades järgmist artikli 11 sätet: „Kui kõnealusel ajavahemikul ei ole valimiste korraldamine [...] võimalik, määrab nõukogu ühehäälselt pärast Euroopa Parlamendiga konsulteerimist ning hiljemalt üks aasta enne artiklis 5 osutatud viieaastase tähtaja lõppu teise valimistähtaja, mis ei ole rohkem kui kahe kuu võrra varasem või ühe kuu võrra hilisem kui eelmise lõigu põhjal kindlaksmääratud ajavahemik.“ Järgnevad valimised toimuvad viieaastase tähtaja viimase aasta vastavas ajavahemikus (1976. aasta akti artikkel 11). Vastavalt sellele toimusid 2019. aasta valimised 23.–26. mail. [Euroopa Parlamendi 2024. aasta valimised](#) toimusid aga 6.–9. juunil.

G. Valijate võimalused muuta kandidaatide järjestust valimisnimekirjas

Enamikus liikmesriikides saavad valijad eelistada hääletusel teatavaid kandidaate, et muuta nende järjestust valimisnimekirjas. Kuues liikmesriigis (Saksamaa, Hispaania, Prantsusmaa, Portugal, Ungari ja Rumeenia) kasutatakse aga suletud nimekirju (st valija ei saa mõjutada kandidaatide järjestust nimekirjas). Maltal ja Iirimaaal järjestavad valijad kandidaadid oma eelistuste järjekorras (üksiku ülekantava hääle süsteem).

H. Parlamendi ametiaja jooksul vabaks jäänud kohtade täitmine

Mõnes liikmesriigis antakse vabanenud koht sama nimekirja esimesele valimata jäänud kandidaadile (nimekirja võidakse teha kohandusi, mis kajastavad eri kandidaatide kogutud häälte arvu). Teistes liikmesriikides asuvad vabaks jäänud kohtadele asendusliikmed ning asendusliikmete puudumisel on otsustavaks kriteeriumiks kandidaatide järjestus valimisnimekirjades. Mõnes liikmesriigis on Euroopa Parlamendi liikmetel lubatud Euroopa Parlamenti naasta, kui nende lahkumispõhjus enam ei kehti.

EUROOPA PARLAMENDI ROLL

Alates 1960. aastatest on Euroopa Parlament avaldanud korduvalt arvamust valimisi käsitleva õigusega seotud küsimustes ja esitanud ettepanekuid vastavalt EÜ asutamislepingu artiklile 138 (praegune ELi toimimise lepingu artikkel 223). Asjaolu, et Euroopa Parlamendi valimisteks ei ole tõeliselt ühtset menetlust, näitab, kui raske on ühtlustada eri riikide tavasid. Amsterdami lepinguga loodud võimalus võtta vastu ühised põhimõtted on aidanud neid raskusi vaid osaliselt ületada. ELi toimimise lepingu artiklis 223 sätestatud eesmärki kehtestada ühtne menetlus, milleks on vaja Euroopa Parlamendi nõusolekut, ei ole veel saavutatud. Parlamendi pidevad pingutused ühist valimismenetlust moderniseerida ja euroopalikumaks muuta tõid 1997. aastal kaasa ühtse valimismenetluse ettepaneku; selle põhisisu lisati nõukogu 2002. aasta otsusesse. Euroopa Parlament võttis 11. novembril 2015. aastal vastu [resolutsiooni](#) valimisi käsitleva Euroopa Liidu õiguse reformi kohta. Põhiseaduskomisjoni seadusandlikus algatuses pakuti välja valimisi käsitleva 1976. aasta akti muudatused, et muuta Euroopa Parlamendi valimised demokraatlikumaks ja suurendada üldsuse osalemist valimisprotsessis. Parlamendi

esitatud muudatusettepanekutega osaliselt nõustuti ja need võeti üle nõukogu 13. juuli 2018. aasta otsusesse (EL, Euratom) 2018/994. Nõukogu ei suutnud siiski jõuda kokkuleppele parlamendi ettepaneku suhtes moodustada ühine valimisringkond ja nimetada esikandidaadid Euroopa Komisjoni presidendi ametikohale.

Tulenevalt 7. veebruari 2018. aasta resolutsioonist Euroopa Parlamendi koosseisu kohta hääletas Euroopa Parlament selle poolt, et vähendada pärast Ühendkuningriigi lahkumist ELi parlamendi kohtade arvu 751-lt 705-le ja jagada mõned Brexiti tõttu vabanevad kohad nende ELi riikide vahel, kes on mõnevõrra alaesindatud ([1.3.3](#)). 13. septembril 2023. aastal võttis Euroopa Parlament vastu resolutsiooni, milles andis oma nõusoleku Euroopa Ülemkogu otsuse eelnõule, millega suurendatakse Euroopa Parlamendi kohtade arvu 2024. aasta valimisteks 705-lt 720-le.

Euroopa Parlament võttis 22. novembril 2012. aastal vastu [resolutsiooni](#), milles kutsutakse Euroopa tasandi erakondi üles esitama 2014. aasta valimistel kandidaate Euroopa Komisjoni presidendi ametikohale, et suurendada nii parlamendi kui ka komisjoni poliitilist legitiimsust. Uus kord kehtestati 2014. aasta valimiste eel ning esimest korda kandideerisid esikandidaadid 2014. aasta valimistel. 2014. aasta valimiste tulemusel valiti üks neist kandidaatidest, Jean-Claude Juncker, Euroopa Parlamendi poolt 22. oktoobril 2014. aastal Euroopa Komisjoni presidendiks. Oma [7. veebruari 2018. aasta otsuses](#) Euroopa Parlamendi ja Euroopa Komisjoni suhete raamkokkuleppe läbivaatamise kohta märkis Euroopa Parlament, et ta on valmis tagasi lükkama iga Euroopa Komisjoni presidendi kandidaadi, keda ei ole enne 2019. aasta Euroopa Parlamendi valimisi nimetatud Euroopa tasandi erakonna [esikandidaadiks](#) (saksa keeles Spitzenkandidat). Ometi valiti pärast 2019. aasta valimisi Euroopa Komisjoni presidendiks Ursula von der Leyen, kes ei olnud esikandidaat. 22. novembril 2023. aastal hääletas Euroopa Parlamendi täiskogu [aluslepingute muutmise ettepanekute üle](#), sealhulgas Euroopa Komisjoni valimise korra muutmise üle.

2003. aastal loodi Euroopa tasandi erakondade rahastamise süsteem, mis võimaldab asutada ka ELi tasandi poliitilisi sihtasutusi ([1.3.3](#)). Määrus (EÜ) nr 2004/2003 tühistati ja asendati Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. oktoobri 2014. aasta [määrusega \(EL, Euratom\) nr 1141/2014](#) (mis käsitleb Euroopa tasandi erakondade ja Euroopa tasandi poliitiliste sihtasutuste põhikirja ning rahastamist). 2014. aasta määrust muudeti tulenevalt Euroopa Parlamendi [15. juuni 2017. aasta resolutsioonist](#) Euroopa tasandi erakondade ja poliitiliste sihtasutuste rahastamise kohta. Resolutsioonis toodi esile puudused seoses kaasrahastamise tasemega ja võimalusega, et Euroopa Parlamendi liige kuulub mitmesse erakonda, ning sooviti tagada avaliku sektori raha nõuetekohane kasutamine Euroopa tasandi erakondade ja poliitiliste sihtasutuste rahastamisel Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. mai 2018. aasta [määruse \(EL, Euratom\) 2018/673](#) alusel.

Viimase aja sündmused on näidanud, et valimisprotsessi ja demokraatiat võib ohustada veebikommunikatsioon (isikuandmete manipuleerimine valimistega seoses). Et takistada isikuandmete ebaseaduslikku kasutamist, muudeti seega 2014. aasta määrust, mis käsitleb Euroopa tasandi erakondade ja Euroopa tasandi poliitiliste sihtasutuste põhikirja ning rahastamist (Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. märtsi 2019. aasta [määrus \(EL, Euratom\) 2019/493](#), millega muudetakse määrust (EL, Euratom) nr 1141/2014 seoses kontrollimenetlusega, mis käsitleb

isikuandmete kaitse normide rikkumist Euroopa Parlamendi valimiste raames). Uued Euroopa Parlamendi ja nõukogu vahel kokku lepitud reeglid on kavandatud kaitsma valimisprotsessi veebis desinformatsiooni levitamise kampaaniate eest, mille puhul kuritarvitatakse valijate isikuandmeid, ning need võimaldavad määrata rahalisi karistusi Euroopa tasandi erakondadele ja poliitilistele sihtasutustele, kes andmekaitse normide rikkumisi ära kasutades tahtlikult mõjutavad või püüavad mõjutada Euroopa Parlamendi valimiste tulemusi.

Tulenevalt Euroopa Parlamendi 15. juuni 2017. aasta resolutsioonist veebiplatvormide ja digitaalse ühtse turu kohta, milles parlament kutsus komisjoni üles kontrollima õigusliku sekkumise võimalust, et piirata võltsinfosisu levitamist, avaldas komisjon 2018. aasta aprillis [teatise](#) „Euroopa lähenemisviis veebis leviva väärinfoga võitlemiseks“ ja esitas kogu ELi hõlmava [tegevusjuhendi](#), millele kirjutasid 2018. aasta septembris alla kolm veebiplatvormi. Komisjoni 2018. aasta detsembri [desinformatsioonivastases tegevuskavas](#) kutsutakse veebiplatvorme lisaks muudele meetmetele tungivalt üles kiiresti ja tõhusalt täitma võetud kohustusi ning keskenduma meetmetele, mis on Euroopa Parlamendi valimiste seisukohast kiireloomulised, sealhulgas libakontode kustutamine, veebirobotite sõnumiedastustegevuse märgistamine ning koostöö faktikontrollijate ja teadlastega, et avastada desinformatsiooni ja muuta faktikontrolli läbinud sisu paremini nähtavaks. Enne 2019. aasta mais toimunud Euroopa Parlamendi valimisi palus komisjon kolmel tegevusjuhendile alla kirjutanud platvormil [anda kord kuus aru](#) meetmete kohta, mida nad on võtnud selleks, et parandada reklaami paigutamise kontrolli, tagada poliitilise ja temaatilise reklaami läbipaistvus ning võidelda libakontode ja veebirobotite kuritahtliku kasutuse vastu.

Oma 26. novembri 2020. aasta [resolutsioonis](#) Euroopa Parlamendi valimiste kokkuvõtte kohta soovitas parlament, et Euroopa valimisprotsessi parandamiseks tuleks eriti Euroopa tuleviku konverentsil arutada järgmist:

- uued kaughääletamise meetodid Euroopa Parlamendi valimiste ajal kodanike jaoks, kes seda konkreetsetel või erandlikel asjaoludel vajavad;
- ühised valimistel osalemist käsitlevad õigusnormid kandidaatidele ning ühised kampaaniat ja rahastamist käsitlevad õigusnormid;
- ühtlustatud standardid kandideerimisõiguse ja hääleõiguse kohta liikmesriikides, sealhulgas arutelu selle üle, kas vähendada kõigis liikmesriikides valijate vanuse alampiiri 16 aastale;
- sätted parlamendiliikmete äraoleku perioodide kohta, näiteks rasedus- ja sünnituspuhkuse, lapsehoolduspuhkuse või raske haiguse korral.

Parlament kutsus liikmesriike üles tagama, et valimisõigust saaksid kasutada kõik nende hääleõiguslikud kodanikud, sealhulgas väljaspool oma päritoluriiki elavad ELi kodanikud, kodutud ja kinnipeetavad, kellele liikmesriigi õiguse kohaselt on selline õigus antud.

Pegasuse ja samaväärse salajälgimiseks mõeldud nuhkvara kasutamist käsitleva uurimiskomisjoni (PEGA-komisjon) 15. juuni 2023. aasta aruande põhjal võttis parlament vastu [soovituse](#), milles paluti komisjonil luua spetsiaalne rakkerühm, mis

hõlmab riiklike valimiskomisjone ja tegeleb 2024. aasta Euroopa Parlamendi valimiste kaitsmisega kogu liidus. Komisjon aga sellele palvele ei vastanud.

EUROOPA PARLAMENDI VALIMISI KÄSITLEVA AKTI REFORM

Oma 3. mai 2022. aasta [seisukohaga](#) ettepaneku kohta võtta vastu nõukogu määrus Euroopa Parlamendi liikmete valimise kohta otsestel ja üldistel valimistel algatas parlament Euroopa Parlamendi valimisi käsitleva akti reformi, mille eesmärk on muuta 27 eraldi korraldatavat valimist ja nende lahknevad reeglid ühiste miinimumnõuetega ühtseteks Euroopa valimisteks. Parlamendi esitatud süsteemi kohaselt oleks igal valijal kaks häält – üks hääl parlamendiliikmete valimiseks liikmesriigi valimisringkonnas, teine kogu liitu hõlmavas valimisringkonnas, kust valitakse parlamenti veel 28 liiget. Selleks et tagada üleliiduliste nimekirjade geograafiline tasakaalustatus, jagatakse liikmesriigid sõltuvalt rahvaarvust kolme rühma, ning nimekirjad täidetakse proportsionaalselt neist rühmadest pärit kandidaatidega. Kogu liitu hõlmavaid kandidaatide nimekirju esitaksid Euroopa tasandi valimisüksused, näiteks riigi tasandi erakondade ja/või valijate ühenduste koalitsioonid või Euroopa tasandi erakonnad.

Muud ettepanekud hõlmavad järgmist:

- muuta 9. mai üleeuroopaliseks valimispäevaks;
- anda kandideerimisõigus kõigile 18-aastastele või vanematele eurooplastele;
- seada 3,5% kohustuslik miinimumvalimiskünnis suurtele, 60 või rohkema kohaga valimisringkondadele;
- tagada kõigi kodanike, sealhulgas puuetega kodanike juurdepääs valimistele ja võimalus hääletada posti teel;
- viia sisse kohustuslik sooline võrdõiguslikkus sooliselt tasakaalustatud nimekirjade või kvootide abil ning
- anda kodanikele õigus valida esikandidaatide süsteemi kasutades üleliiduliste nimekirjade kaudu Euroopa Komisjoni presidenti.

Selleks et protsessi jälgida ja tagada uute reeglite täitmist, luuakse Euroopa valimisamet.

Nagu on sätestatud [ELi toimimise lepingu artiklis 223](#), on parlamendi seadusandlikule algatusele vaja nõukogu ühehäälsel heakskiitu. Järgmiseks liigub algatus tagasi parlamenti, et saada parlamendiliikmete nõusolek, ning seejärel on kord liikmesriikide käes, kes peavad selle heaks kiitma kooskõlas nende põhiseadusest tulenevate nõuetega. Läbirääkimised nõukoguga algavad pärast seda, kui liikmesriigid on oma seisukoha vastu võtnud.

Õigusakti eelnõu on praegu nõukogus (üldasjad) analüüsimisel. Nõukogu [pidas](#) ettepaneku üle esimese poliitilise mõttevahetuse 18. oktoobril 2022. Mõne liikmesriigi tehtud reservatsioonid on seotud riikideülestel valimisnimekirjadel põhineva kogu ELi hõlmava valimisringkonna ettepanekutega ning ettepaneku elementidega, mis eeldavad Euroopa Parlamendi valimistel kasutatava valimissüsteemi ühtlustamist.

Pablo Abril Marti / Mariusz Maciejewski

07/2024